

**Čuvajmo
Jugoslavijo
Kralju Petru II.**

Letna naročnina znaša Din 40.—. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Šelenburgova ulica št. 8/I. Račun pri Poštni hranilnici št. 16.160. Rokopisov ne vračamo! Telefon št. 21-09.

V Ljubljani, dne 9. novembra 1935.

Štev. 33. — Leto IV.

IZHAJA VSAKO SOBOTO

Ozadje bolgarske zarote

»Zvenarji« so zrušeni. Toda njihove ideje so zasejane v bolgarski narod in njihova aktivnost se občuti v vsem bolgarskem kulturnem in političnem življenju. Zadnji dogodki v sosednji bratski zemlji so povzročili, da je zanimanje za grupo »Zvenov« močno naraslo.

»Zveno« je ena brezštevilnih bolgarskih političnih organizacij. Izvedla je državni udar 19. maja 1934, ki je privedel na oblast polkovniško vlado Kimona Georgijeva.

Danes »Zveno« zopet deluje, tako, da se o njem govori. Šefi z Georgijevim na čelu so aretirani pod obtožbo, da so pripravljali zaroto proti kralju Borisu. Toda posebno pažljivo posveča javnost publikaciji političnega karakterja, katere pisec, dr. Asen Božinov, je eden od najbolj znanih članov te grupe.

Teza Božinova, ki jo v tej knjigi zastopa, je, da pripada Balkan dvema slovanskima narodoma, Jugoslovenom in Bolgarom. Kajti samo Jugoslavija in Bolgarija sta čisto balkanski državi. Pisec tolmači potrebo bolgarsko-jugoslovenskega zblizanja iz zgoraj navedenih razlogov.

»Skupni slovanski interesi, pravi g. Božinov, vežejo nas, Bolgare in Jugoslovane na Črnem, Jadranskem in Egejskem morju. Stoletne težnje jugoslovenskega elementa niso ugasnile, šele sedaj se rojevajo. Na Balkanskem polotoku nas je dvanajst milijonov Slovanov in mi hočemo, da postane ta polotok slovanski. Svet mora razumeti to neobhodno potrebo. Slovani na Balkanu so edini narodi, ki zagotavljajo mir južni Evropi.«

»Ostajeta samo dve balkanski državi, dve južno-slovanski kraljevini. Mala neso-glasja med njima bodo postopoma izostala in tedaj bo stvorjen granitni blok. Svet mora razumeti, da prehaja steber balkanskega mira skozi Beograd in Sofijo.«

Ta neopanslavistična vera je vznemirila inozemsko javnost, tembolj, kajti zamisel edinstva balkanskih Slovanov za osnovo enotne slovanske države med Donavo, Jadranom, Egejskim in Črnim morjem je bila v zadnjem času zelo čisto povdarjena z veliko aktivnostjo v gotovih sofijskih krogih.

Posebno turški tisk se je mnogo zanimal za knjigo g. Božinova. Pokazal je očitno na njegovo imperijalistično argumentacijo. V nekem ostrem članku je pisal Džun Hurijet, da so Bolgari zahtevali izhod na morje. »Kaj pa je napravila bolgarska s svojim izhodom na črno morje, ko zahteva sedaj izhod na Egejsko morje?« vzklika list in pravi nato, da ni »črno morje« zadostno peščica Bolgarov, dočim popolnoma odgovarja potrebam Romunije z njenimi 19 milijoni prebivalcev in taki ogromni državi kot je to S. S. R.«

Bolgarski tisk je s svoje strani pokazal nato »sovražno« zadržanje Turčije napram Bolgarski. Pripisoval je to grško-turškemu prijateljstvu in balkanskemu paktu. Na drugi strani pa so izvesni sofijski listi zamerili Turkom, da dajejo preveč važnosti na »osebne ideje« gospoda Božinova, ki sploh ne odgovarjajo nazorom in nameram bolgarskega naroda. Toda pisec inkriminirane knjige ni kdorkoli. On je tudi generalni tajnik bolgarsko-jugoslovenske lige v Sofiji. In med drugim so njegove teorije našle tudi ugodnih komentarjev v velikem delu bolgarskega tiska. Prav tako, celo z odobravanjem, tolerirajo odgovorni bolgarski krogi aktivnost trškega komiteja na Bolgarskem. Velik del bolgarskih novinarjev in državnikov odprto propagira pravico bolgarskega naroda do Trakije. Pod takimi okolnostmi so se prijateljske zveze med Turčijo in Bolgarijo znatno ohladile.

Gledano kakorkoli, ena stvar drži: Nekateri inozemski krogi ne morejo ostati indiferentni pred perspektivami bolgarsko-jugoslovenskega sporazuma. Če bi šlo samo za zblizanje v okviru balkanskega sporazuma, bi bil ta dobrodošel. Toda, znani so napor gotove tuje diplomacije na Balkanu, da bi se balkanski sporazum razdril. In končno v vsakem slučaju si moramo biti na jasnem, da visi nad srednjo Evropo habsburški problem, ki meče svojo senco tudi na Balkan. (Zetski glasnik)

Previranje

Izraz, ki je postal v zadnjih mesecih dokaj čest v poročilih naših dnevnikov o politični situaciji, zlasti o gibanju v našem narodnem predstavnstvu, pa ga ogromna večina preprostih ljudi ne razume. Ona smatra, da gre za tiskovno pogreško in da bi se morala beseda pravilno glasiti prerivanje. Kot običajno, ima zdravi instinkt naroda prav tudi v tem primeru. Dejansko se ne more govoriti o kakem preformiranju in pregrupiranju sil, ki bi se vršilo na podlagi različnih idej in imelo za cilj, da bi zastopniki te ali one ideje zavzeli ločene postojanke in prešli v borbo za zmago svoje ideje. Dejansko gre le za prerivanje, ki ima zgolj spekulativno ozadje, ker ima le namen, da si posamezni malkontenti ustvarijo na zunaj vidnejše in vsled tega za eventualne kombinacije upoštevnejše položaje s tem, da zavzamejo mesta firerjev in njihovih pomočnikov v posebnih klubih.

Kdor je le količjak trezen in resen in se noče izpostaviti očitku, da misli le na sebe, ne pa na narod in državo, ta bi se moral vsaj danes zavedati, da sta v vsem našem javnem življenju, zlasti pa v narodnem predstavnstvu, možni le dve fronti: fronta iskrenih pristašev in pobornikov narodnega in državnega edinstva ter fronta vseh onih, ki žive v preteklosti, sanjajo o treh narodih, čeprav nastopajo morda na zunaj popleskani z jugoslovensko državno trobojko in so si dali napisati na svojo firmo 6. I. 1929 in oporoko blagopokojnega Kralja.

Samo te dve fronti sta danes mogoči, vse druge je treba kasirati s tem, da se vse neodločene skupine prisilijo k odločitvi za eno ali drugo izmed teh dveh front. Ni možno slepomišenje, ko gre za obstoj naroda in države, ni možno laviranje, pa naj bo izgovor še tako lep. Vsaka podpora nasprotniku je nemogoča in nedopustna, če je delo tega nasprotnika usmerjeno proti največjim idealom in največjim dobrinam naroda in države, kajti tako laviranje je v resnici samo ponujanje samega sebe onemu, ki več da. Naj si nadene taka skupina še tako lepo ime in naj še tako gostobesedno opravičuje svoje postopanje, ona ni in ne more biti prav nič drugega kot skupina mešetarjev, ki so pripravljeni sodelovati tudi pri najgrših kupčijah, če se jim to izplača. In vsi oni, ki se priključijo takim skupinam, so glavni povzročitelji onega strahotnega mišljenja, ki vlada danes med našim narodom o javnih delavcih, zlasti o članih narodnega predstavnstva. Tudi v najbolj preprostem našem človeku je danes ubita vsa vera v te ljudi, nihče jim več ne zaupa, in to je morda najtežja posledica breznačelnosti in neznačajnosti, ki sta postali danes že nujno potrebni inventar pri teh ljudeh. Vsled tega trpe tudi oni dobri ljudje, ki so še idealni in se hočejo res udeleževati le v dobro svojega naroda, pa jim to onemogočajo na eni strani številčno mnogo jačji tovariši, ki se prerivajo za svojimi osebnimi koristmi, na drugi strani pa nezaupanje naroda, ki istovetno tudi te dobre ljudi z njih številnejšimi in neznačajnimi tovariši.

Dočim je nasprotna, separatistična in destruktivna fronta, kakor je notranje razbita na nebroj heterogenih elementov, na zunaj vendarle enotno povezana po svojem stremeljenju, da razbije vse to, kar se je ustvarilo doslej in da vrže našo državo v kaotične razmere ne samo izpred 6. I. 1929, marveč celo izpred I. XII. 1918, se še do danes ni ustvarila enotnost med onimi skupinami, ki so brez dvoma jugoslovenske, imajo v svojem vodstvu več ali manj dobre in idealne jugoslovenske nacionaliste in nasledujejo iste cilje. Vse jim je skupno, ločijo jih samo voditelji! Ta voditelj noče sedeti z enim, oni zopet ne z drugim pri isti mizi, vsak hoče biti prvi, nihče se noče ukloniti. In tako gre to katastrofalno igranje posameznih oseb svojo pot, ki mora dovesti do tega, da bo jugoslovenska ideja le še bolj kompromitirana kot je že do sedaj. Če pogledamo posamezne voditelje, jih ne bomo našli mnogo, ki bi ga ne bili že prav dobro položili v svoji politični prošlosti. Prav gotovo pa ni izvrševal niti eden izmed njih res dosledno in brezobzirno svoje jugoslovenske ideologije takrat, kadar je bil slučajno na oblasti in je imel priliko, da pokaže vsemu narodu tudi v praksi svojo jugoslovensko delavnost in koncepcijo. Prav vsi so se dali zasenčiti po partizanskem obe-

ležju posameznih režimov, niti eden se ni pokazal sposobnega odkloniti pred vsem narodom sodelovanje pri aktih, o katerih je moral biti prepričan, da ne bodo koristili narodu in državi. Vsi so bili ponižni in dajali svoje podpise, da so mogli ostati še nadalje na svojih pozicijah.

Ni torej čudno, če je narod danes tako nezaupljiv napram vsem tem voditeljem in dvomi, da bi bili ti, že iz prošlosti znani voditelji, spremenili svoje narave. Do danes ni še nihče izmed njih dokazal, da je postal drugačen, da je opustil visoko politiko pa začel upoštevati mišljenje nacionalistov, ki jih je še dovolj med našim narodom, pa so tako brezupno prepuščeni samim sebi. Oni čujejo lepe besede in pozive na delo in nove žrtve, ne vidijo pa tega dela in žrtve pri voditeljih. Ti so jim odmaknjeni visoko v oblake visoke politike, ki se pa žal izkaže tako pogosto le kot spletkarjenje posameznih oseb. Narod čaka in čaka, ker ne pričaka, postaja apatičen. Če bo šlo tako dalje, bodo voditelji v kratkem lahko ostali sami med seboj.

Nimamo namen napadati oseb, to delajo v preveliki meri že drugi. Kot iskreni

nacionalisti, ki nimamo strahu in respekta pred nobenim voditeljskim imenom, pa moramo povedati javno to, kar je mišljenje prav vseh onih, ki stoje kot osamljena in zapuščena garda na terenu, vseh onih, na katere ti voditelji računajo kot na neko samoposebi razumljivo rezervo, ki jim je vedno na razpolago. Bila je, pa ne bo več dolgo, če bodo hoteli voditelji tudi v bodoče voziti po starih, izvoženih kolovozih.

V teh težkih in usodopolnih časih je treba izraziti z vso odkritosrčnostjo soglasno zahtevo vseh nacionalnih ljudi in zaklicati vsem tem voditeljem: Ali se spoznamite med seboj in stvorite enotno, res disciplinirano vodstvo jugoslovenske nacionalne fronte, ki vam bo v tem primeru rada in ne glede na žrtve sledila, ali pa se umaknite in počivajte na svojih kolovozih. Med nami nacionalisti ni in tudi ne sme biti nobenega prerivanja, ker nosimo v srehi vsi isto miselnost in služimo vsi istim idealom. Vsled tega pa bi bilo vsako prerivanje med voditelji zločin, za katerega bodo morali dajati slej ali prej odgovor vsi, ki ne bodo pravočasno podredili svojih oseb in svojih ambicij interesom naroda in države.

Starih strank ni več - ostali pa so stari strankarji

Kakor kažejo znamenja na našem političnem nebu, sta se v političnem življenju Slovencev klerikalizem in liberalizem res prežvela.

V teh dveh načelnih taborih, oziroma smereh se je v glavnem izživljalo politično življenje pri nas skoro do zadnjega časa.

Za liberalizem je stala svobodna miselnost in demokratizem, za klerikalizem pa katoliški svetovni nazor.

Kakor izgleda, niso ta načela več važna za politiko v naši deželi, ampak stopajo v ospredje vsaj pri današnjem formiranju političnih strank in grupacij druga materijalno važnejša vprašanja in zlasti tudi vprašanje enotne ureditve državne uprave.

Ta boj med klerikalizmom in liberalizmom je končal klaverno — brez pravega obračuna; stavbi sta se sesedli sami in propadli.

Bili so politiki, in zlasti nekateri nezmožni politični voditelji zlasti zadnjega režma, ki so mislili z raznimi že smešnimi gestami klerikalce prepeljati čez Rdeče morje in ki so že javno proglasili, da klerikalci pri nas sploh več ni. Ta zadnja drtitev je bila tedaj zmotna, dasi bi moglo danes že držala, toda ne po zaslugi politikov zadnjega režima.

Do tega skrahiranja je privedel pač duh novega časa, ki ne dopušča več političnih operacij s starimi gesli.

Da sta pa klerikalizem in liberalizem pri nas tako klaverno končala, je krivo zlasti dejstvo, da nismo imeli ne na eni in ne na drugi strani pravih politikov, pravih političnih delavcev, ki bi z načelno taktiko vodili idejo preko stvarnega dela do uspehov, ki bi zadovoljevali tudi široke plasti — če ne že celega naroda — vsaj svojih pristašev. V taktiki je tical pogrešek. Nista morda opovedala generala, ki sta nosila politično idejo in program, toda odpovedali so sublaterni voditelji — politični vele-mojke, t. j. oni, ki so stali v ospredju v raznih borbah za politične postojanke, v katerih bi se morala izvajati dotična politična smer. Takih velmož je bilo v obeh taborih dovolj. Politično so delali ti velmožje tako dolgo, dokler niso dosegli gotovih uspehov bodisi zase ali za svojo okolico. Nato so v opoziciji ali na oblasti, ki so jo dosegli potem svoje stranke, obsedeli kot saturirane »stare bajte«, ki so svojo oblast le še reprezentirali in se skušali na vsak način tam bdržati ter je vse njihovo nadaljnje politično delo imelo samo ta smoter.

V naši politični zgodovini imamo slučaje, da je župan ali občinski odbornik, ali kak drug politični eksponent v kaki drugi samoupravi ali javni instituciji končal svojo politično karijero in svoje politično delo s tem, da je postal uradnik dotične občine, institucije, ali samoupravnega te-

lesa, ko je prej odložil dosežene politične funkcije in s tem tudi breme politične odgovornosti.

Drugi taki so hrepeli višje in šli potem v svoji doseženi oblasti preko programa in načel svoje stranke, da dosežejo svoj cilj. Začeli so paktirati na levo in desno ter si ustvarjali klike in se udinjvati in ponujati vsem in vsakomur, pa tudi nasprotnikom, samo da bi z doseženega mesta prišli višje, ker so smatrali, da stranke sedaj več ne potrebujejo in da je njih pozicija že medstrankarsko dovolj utrjena. To se je dogajalo v obeh taborih. Vsaka stranka pa je zahtevala od svojih navadnih pristašev in borcev strankarsko disciplino in gorje malemu človeku, ako je ni držal! Toda čim višje je stal tak subaltern političen velmož, tem lažje je tak lahko uganjal politično kameleonstvo. Le pogledmo okrog sebe! Taki možje-voditelji so se klanjali vsakemu in vsaki ideji, služili pa niso nobeni. Seveda so bili vedno popolni in odkriti Jugoslovani — za vsakogar, ki jih je hotel poslušati. In to se je imenovalo pri nas politično udejstvovanje in celo politična zmožnost.

S takimi ljudmi ni mogoče voditi načelne politike in je morala stranka s takimi političnimi delavci razpasti — in sta tako razpadli tudi liberalna in klerikalna stranka.

Liberalizem pri nas se je v glavnem politično zatekel v zadnjem času pod firmo JNS; slovenski klerikalizem pa je opustil svoje glavno načelo — katoliški svetovni nazor in njegovi pristaši so vstopili v JRZ.

Obe stranki pa imata popolnoma Jugoslovenski program. V programu JRZ ni več poudarka verskega načela, ki ga je prej imela SLS — nasprotno, to je načelo popolnoma zbrisano.

Tako torej faktično nimamo več stare klerikalne in stare liberalne stranke. Klerikalizem se torej vsaj po programu ne more več izživljati v nobeni politični grupaciji.

Da je do tega prišlo, so morali prej priti, kakor že rečeno, novi časi, ki pa zahtevajo novih ljudi in ne »starih bajt«, ki se samo do preklica priznavajo k kaki ideji ali politični liniji.

Mi nacionalisti smo veseli, da imajo do sedaj obstoječe politične stranke v programu čisto Jugoslovenstvo. Toda stranko bomo zbirali po ljudeh, ki se hočejo v tej stranki udeleževati in delati brez kompromisov za dobrobit naroda in jugoslovenske države.

Kakor mi to čutimo in kakor se mi tega zavedamo, se morajo zavedati tudi oni, ki hočejo ustvarjati in voditi kak političen jugoslovenski pokret ali kako politično Jugoslovensko stranko.

Intencije Delavskega Obzornika

V Ljubljani je začel izhajati list pod naslovom »Delavski obzornik«, ki izhaja vsako drugo soboto in ga izdaja g. Rudolf Roje v Ljubljani. Mnogi naši naročniki iz delavskih krogov so se obrnili na naše uredništvo z vprašanjem, kakšne cilje zasleduje »Delavski obzornik«. Da ne bomo morali vsakemu posebej odgovarjati, povemo to v naslednjem:

V prvi številki »Delavskega obzornika« smo čitali, da si je ta stavil nalogo, združevati delavce in kmete vseh svetovno nazorskih, odnosno političnih prepričanj. Kako se to napravi, to nam je neznano in bomo lahko najbrže spoznali prav kmalu iz »Obzornika« samega. Po našem mnenju je taka stvar nemogoča, ker n. pr. nacionalist nikoli ne more sedeti za isto mizo s komunistom in tu je vsaka zblazevalna akcija odveč. Že čujemo očitke, da smo proti enotni delavski fronti. To ni res, odvisno je samo od tega, kdo to fronto vodi. Naši marksisti mislijo, da so oni na delavstvo intabulirani, od delavstva imajo svoj glavni profit, iz delavskih žuljev svoj denar, ki se steka v propagandne blagajne iz konzumov, kjer delavec preplačuje blago. Med nacionalizmom in komunizmom, reči marksizmom je tak prepad, da ga noben duh ne bo mogel premestiti, tudi »Obzornikov« ne! Marksizem je v nacionalizmu nemogoč in so vse želje združevanja delavcev različnih političnih mišljenj v skupno delavsko fronto nemogoče. Dokler se postavlja »Delavski obzornik« na principe razrednega boja, toliko časa ga ločijo od nacionalnega delavstva principieline razlike in toliko časa ne more združevati pod

svoje okrilje nacionalnih delavcev. Če bi pa »Obzornik« to svoje stališče opustil, kar pa prav gotovo ne bo storil, potem bi se onemogočil v krogih marksističnega delavstva in tudi ne bi uspel.

Povdarjamo še enkrat, da smo za to, da delavstvo enotno nastopa, toda le takrat, kadar gre za čisto delavske in popolnoma nepolitične interese vseh delavcev, ne pa takrat, kadar gre za strankarske, politične in včasih celo komunistične interese. Stavke, ki so bile pred nedavnim izzvale po nekaterih industrijskih, odnosno rudniških obratih, nas prepričujejo, da imamo popolnoma pravilno stališče. Stavke so bile diktirane od oseb, ki ne živijo v naši domovini, ki ne želijo našemu delavcu dobrega, marveč skušajo vedno in povsod netiti požare. Ko gre za primere brezvestnega izkoriščanja delavstva s strani delodajalca, tedaj morejo delavci vsi enotno nastopiti, kajti edinole enoten nastop jim more omogočiti doseganje njihovih pravičnih ciljev. Ali še bolj enotno morajo nastopiti tedaj, ko gre prav tako za interese njih vseh, toda le navidezno, v resnici pa za interese nekaterih posameznikov, ki pripadajo tej ali oni internacionalni.

Naročajte

„Pohod“!

Anonimna anketa

Akademski akcija, o kateri smo prinesli izbrano poročilo v prvi številki »Pohoda« letošnjega leta, je iznašla novo modrost. Razpisala je anonimno anketo o življenjskih pogojih akademskih mladine na univerzi v Ljubljani. Ne bomo razpravljali, ali je anketa potrebna ali ne. Gotovo je potrebna, pa tudi zelo poučna je. Ali med načinom in načinom je velika razlika in med odkritim in prikritim namenom prav tako.

Vsak akademik je lahko pri vpisovanju na univerzo vzel kolikor je hotel vprašalnih pol. Na teh vprašalnih polah so zastavljena vprašanja, ki dalekosežno posegajo v privatno življenje tistega, ki je vprašalno polo hotel izpolniti. Ne gre tu le za osebne podatke, za študijske podatke, za podatke o gmočnih razmerah njega in staršev, za podatke o zdravstvenem stanju, marveč tudi za navedbe o političnem in svetovno nazorskem prepričanju popisnika. Da ne more anketa biti anonimna, je že samo od sebe razumljivo, saj so vprašanja postavljena tako rafinirano, da tisti, ki je anketo izvedel, mora vedeti, kdo je anketo polo izpolnil. To dejstvo je predvsem treba poudariti, če se hoče o tej anketi razpravljati. O kaki anonimnosti pri vestnem izpolnjevanju ankete sploh ne more biti govora, brezvestno izpisane pole pa so za tistega, ki anketo prireja itak brez pomena.

Če vlada v akademski akciji še vedno ti isti duh, ki je vladal ob obnem zboru meseca januarja, potem moramo tako anketo ne samo odkloniti, marveč tudi odločno obsoditi. Vse tiste napade, ki so jih gg. »slovenski akademiki« iznesli proti gotovim osebam, bodo jasno sedaj dodatno k izpovedi pripisali na zadnji strani anketne pole. Vsi tisti falsifikati, ki so jih takrat pri obnem zboru iznesli, se bodo zrealizirali iz rezultatov te ankete. Predvsem moramo dvomiti v resničnost teh gospodov, da bodo prikazali rezultat tak, kakor je v resnici, kajti če so se gotovi gospodje kedaj izpozabili, da so falsificirali javne izjave nekaterih osebosti našega javnega

življenja, potem moremo mirno pričakovati, da ne bodo imeli nobenih skrupul, ko bodo izpolnjevali anonimne pole.

Ker more vsakdo dobiti pol kolikor hoče, mu je seveda na prosto dano, da jih toliko tudi izpolni. Pri vpraševanju o svetovnem nazoru in političnem prepričanju bo lahko stalvil take navedbe, da bodo najbolj odgovarjale krogu, oziroma celici, v kateri se politično udeležujejo in tako bo anketa tudi s tega vidika pravi falsifikat. Akademik, ki nekaj da na sebe, ne more izpolniti anonimne pole. Še manj pa more tak akademik, ki pozna častno, jasno in odkrito besedo, sploh priti na idejo, da bi tako anonimno polo izdal. Prepričani smo, da teh gospodov od akademski akcije, niso vodili samo tisti cilji, ki so bili navedeni v njihovi obrazložitvi pomena te popisne pole, marveč, da je to samo maska, za katero se skrivajo vse drugačni nagibi.

Z nestrpnostjo pričakujemo rezultatov te ankete, da bomo mogli dokazati, da se prav nič ne motimo. Vsak pošten akademik odločno odklanja tak način, ki služi vse drugim ciljem kot pa povzdigi akademski čast.

Čuditi pa se moramo univerzitetnim oblastem, da so ta način prevzele same na sebe, ker celo podpirajo anonimnost, ki si jo je izmislila v svoji preveliki duhovitosti Akademski akcija. Akademski oblasti naj bi se rajši pobrigale za zapuščene in zanemarjene laboratorije in seminarje. Če jim je potrebna anketa, jo lahko razpišejo neanonimno in same, a da stavijo akademski akciji na razpolago svoj personal v svrhu podpiranja anonimnosti, gospodje, to ne gre, to je način, ki je mogoč menda res samo na ljubljanski univerzi in nikjer drugod. Ponovno izjavljamo, da smo mnenja, da naša univerza niti od daleč ne služi vsem tistim ciljem, katerim bi morala in da bi tu bila zelo umestna skrajno temeljita kritika. A s tem bi zadeli v srce novo gnezdo takozvane smetane slovenske kulture. Zato si tako kritiko prihranjujemo za pozneje, ko bo mogoča, pa zato bolj umestna, a tudi učinkovita.

Naša šolska mizerija

Lahko rečemo, da imamo na polju našega šolstva toliko marljivih, navdušenih in strokovno odlično sposobnih delavcev, da bi moglo biti naše šolstvo naš ponos in na taki stopnji popolnosti, da bi se drugi zgledovali po nas, ko bi ... Da, ta — ko bi! ...

Odkar obstoji naša ljuba Jugoslavija, še ni imela za prosvetnega ministra strokovnjaka, ki bi se v celoti lotil našega šolskega problema. Razen dr. Stankoviča, ki je sicer po poklicu zdravnik, pa je pokazal še največje smisla. Za prosvetni resor smo imeli same »politike«, ki jim je bilo šolstvo deveta briga, zato so odlagali vse, kar je potrebovalo temeljitih odredb, na bodočnost. Nazadnje smo prišli tako daleč, da se nihče več ni upal lotiti se tega Augijevega hleva. Tako se »fort-vurštilamo« že nekaj let. Kam vodi taka prosvetna in šolska politika, ni težko uganiti. Zato se že bojimo začetka vsakega šolskega leta, ker takrat se najbolj pokaže, kako nezmožni smo, da bi uredili svoje šolske razmere. Ali ni dovolj zanimivo n. pr., da se odprti peti razred gimnazije v Murski Soboti en mesec po začetku šole, ko je bila večina učencev že vpisana na drugih zavodih! Istovrstno se izve, da je ukinjena kočevska višja gimnazija, da je podzavljen prvi razred mestne ženske gimnazije. Tako se je zgodilo n. pr., da je imela neka gimnazija 8 paralelek v prvem razredu, dočim je manjkalo 15 učnih

moči. Ob času, ko čakajo absolvirani filozofi na skorjico kruha, nimajo srednje šole dovolj učnih moči. In dočim so na mestni ženski gimnaziji s praznimi razredi čakali na tri oddelke prvega razreda, ki so bili baje podzavljeni, so morali isti razredi hoditi v šolo na bivoše prepravandije, kjer so mlade glavičve prvošolk komaj gledale iz klopi, ki so bile delane za petnajstletne gospodične učiteljske kandidatkinje. Nazadnje menda sploh niso vedeli, kam bi s temi razredi, in jih bodo poslali nazaj na licej. Obenem čitamo v listih, da imajo v našem lepem Zalcu novo meščansko šolo — pa brez učiteljstva. Kaj si mislijo ljudje, ko čitajo take vesti o nas. Istotako smo meščansko šolo v Mostah otvarjali en mesec po začetku šole. Naval na meščanske šole dokazuje, da starši znajo ceniti to šolo, ne znajo je pa ceniti oni in je ne izrabiti, da bi z njo razbremenili srednjo šolo, ki naravnost propada pod navalom učencev, ki na njo ne spadajo. Zaman vsi pametni nasveti, sklepi in resolucije —! Ni ga, ki bi rešil to perečo vprašanje. S tem je v najožji zvezi vprašanje naših učiteljskih šol. Vsi pametni pedagogi priporočajo, naj bi se učencem meščanskih šol omogočil prehod na učiteljske, ker bi iz njih dobili najboljši učiteljski naraščaj. Posebno dečki iz pokrajinskih meščanskih šol, ki so nadarjeni in so vzrasli v najožji zvezi s svojo okolico, bi bili sijajni bodoči vzgojitelji.

Ravnatelj meščanskih šol so priporočali celo vrsto nadarjenih dečkov, ki so dovršili meščansko šolo z odličnim uspehom, da bi bili sprejeti na učiteljske. Toda predpis je predpis — absolventi meščanskih šol ne morejo in ne smejo do svojega cilja, naj čutijo v sebi še toliko poklica. Zato pa je bilo sprejetih 10 absolventov nižje gimnazije, ki vidno ne kažejo zanimanja za svoj bodoči poklic in se jim zdi skoraj za malo, da so prišli v gimnazije na učiteljsko šolo, dasi njih talenti niti za to ne zadostujejo. Tako se na eni strani odklanjajo in zatirajo talenti, ki bi lahko služili narodu in državi, na drugi strani pa siloma vzgajajo netalentirani kandidati, ki morda ne bodo v tem stanu niti srečni niti uspešni. Kako bi se našla prava pot do izobrazbe dobrega učiteljskega naraščaja, razpravlja profesor Šilih v zadnji številki »Popotnika«. Pa o tem se je pisalo že mnogo — seveda brez uspeha. Sem spada tudi sijajna iznajdba, da so morali starši onih učenk, ki hodijo na privatna učiteljska, podpisati izjavo, da absolutno ne bodo proslile za državno službo.

Srednja šola, kakor je zdaj, nam ne more vzgojiti prave narodne inteligence, ker so jo poplavile mase, ki ne spadajo vanjo. Ta poplava ni bila tako nenadna, da bi se ne bila dala preprečiti, ako je kdo o nji dvomil, bi se bil lahko prepričal takoj po sklepu lanskega šolskega leta. Z večimi zahtevami pri spre-

jemnem izpitu bi se lahko obvarovalo prvi razred vsaj pred najbolj nenadarnimi učenci, ki bi bilo zanje in za šolo bolje, če bi ne silili na gimnazijo. Ukaženost je lepa stvar — a mora imeti svoj smisel. Časopisi so z nekakim veseljem javljali visoko število srednješolcev pri nas, treba pa je tudi pomisliti: kaj potem? Preden je prišel ta naval, bi bilo treba: ali pripraviti prostore, ali omejiti število. Če so učenci, morajo biti zanje tudi profesorji in učitelji! Srednja šola mora tudi res nekaj zahtevati in dati. Po učencih, ki prihajajo k nam iz južnih krajev, vidimo, kako malo se drugod zahteva (izjeme so povsod) in zakaj imamo toliko »učenihi« ljudi. Srednja šola bi morala tudi čistiti in rešetati — ona je rezultat, ki odkazuje mladini pot.

Poglavje o šolskih knjigah je druga stran naše šolske mizerije. Latinsčina se učimo na višjih razredih kot modernega jezika, v nižjih pa se srbohrvaščine učimo kot latinščine — ako bi slovnico pri slovenskih čitankah vzeli resno, potem mora biti slovenščina tudi za slovenskega otroka najtežji predmet. Ali pa poetika v IV. čitanki! Za višje razrede še do sedaj ni za narodni jezik, oziroma slovstvo ne monopolizirane ne nemonopolizirane enotne knjige. Pa naj bo vzgoja enotna!

Srednja šola je steber, ob katerem se razvija mladi naraščaj in bodoča kultura. Pri sedanji razmerah je oboje v nevarnosti!

Slučaj doktorice Ksenije Anastasijevičeve

Po beograjski »Narodni Odbrani« z dne 3. 1. m. priobčujemo:

»Na filozofski fakulteti beograjske univerze je delovala že dolgo vrsto let dr. Ksenija Anastasijevič, znana naša javna in znanstvena delavka. Kakor malokateri njenih učnih tovarišev z univerze, je ona kot edina žena v tej znanstveni ustanovi izorala v našem javnem in znanstvenem življenju svojo brazdo in zapustila za seboj sled, ki je brez sumnje pomembnejša in trajnejša in veljavnejša, kot sled mnogih, ki so delovali in še delujejo v tej visoki znanstveni ustanovi.

Pa to vse ni bilo dovolj: večina, ki jo danes tvori proforski svet te naše najvišje znanstvene ustanove, je čakala prve prilike, ki se ji ponudi, da dr. Ksenijo Anastasijevičovo odstrani z univerze, odstranjujoč s tem ne samo vrednega znanstvenega delavca, nego tudi ženo, znanstveno delavko, ki se je afirmirala v tej ustanovi. Na osnovi nekega nepravilnega tolmačenja zakona sta dva univerzitetna profesorja predložila svetu, da se gospodično Anastasijevič namesto za izrednega profesorja izbere pač ponovno za docenta, kar je proforski zbor istotako odklonil, da se gospodično Anastasijevič kot neizbrano in torej nepotrebno stavi na razpolago ministru prosvete. S tem zares čudnim sklepom proforski svet ni težko pogodil samo gospodično Anastasijevič, temveč tudi vse naše žene, javne in znanstvene delavke in celokupno našo kulturno javnost, ki ima pravico pričakovati, da se znanstvene vrednosti v naši državi ne klasirajo po simpatijah ali antipatijah, po kumskih in rodbinskih zvezah, nego po znanstvenem delu in po zaslugah, ki jih lahko kontrolira vsak omikan državljan.

Slučaj dr. Ksenije Anastasijevičeve je dal skupini okoli 170 javnih delavcev povod, da naslovi preko javnosti to-le izjavo:

»V trenutku, ko se v našem javnem življenju čujejo glasovi, ki se dvigajo v korist zapostavljene žene in njenih pravic, da kot

osebnost deluje v življenju naroda in države, globoko zadeva ves naš pravni občutek neka krvočna krivica, ki je narejena ženi.

Beograjska univerza, na kateri je bila edina žena kot docent gđc. Ksenija Anastasijevič, je smatrala za dovoljeno, da tudi to edino ženo odstrani z našega najvišjega prosvetnega zavoda samo zato, ker je žena — poštena delavka.

Toda gospodično dr. Ksenija Anastasijevič predstavlja visoko znanstveno, moralno in nacionalno vrednost v našem narodu kakor tudi je vedno delala čast katedri, na kateri je sedela.

Pa zato in baš kljub vsem zahtevam znanstvenosti, pravice, javne vesti in pozitivnih zakonov, je filozofska fakulteta univerze s svojim sklepom z dne 24. p. m. odstranila gospodično dr. Anastasijevičovo z njene katedre, stavljačoo jo »na razpoloženje gospodu ministru prosvete«.

Prinašajoči pred lice javnosti svoj protest proti gaženju vseh dolžnih obzirov tudi napram eni izmed najdostopnejših in najsposobnejših žena v našem narodu, smatramo za potrebno izjaviti, da taki postopki morda nevidno, toda sigurno rušijo same temelje, na katerih mora sloneti vsaka kulturna družba.

Izjavo so podpisale najuglednejše predstavnice našega ženskega sveta in ni nam treba podčrtavati vse pomembnosti teh spoštovanih imen. Toda smatramo za potrebno poudariti, da se mi, vestno ceneč vlogo žene v našem javnem življenju, solidariziramo s to izjavo, katera je porazen dokument majhnosti in izmaličenega pojmovanja naše dobe. Za svojo jo je sprejela tudi celokupna naša javnost ne samo zato, da se da čast in priznanje znanstvenemu delovanju gospodične Anastasijevičeve, nego s tem tudi naši ženi, vsaki naši javni delavki, ki po svojem življenjskem stališču in s svojo borbo v njem doprinaša napredku našega družabnega razvoja, v katerem je ženi nesporno odredjena največja vloga.

Načelna breznačelnost

Svojčas smo v članku »Napredno ali nacionalno« malo analizirali takozv. napredno stališče, ki ga njega poborniki zastopajo in istovetijo z nacionalnostjo. Tisti naš članek je vzbudil obilo komentarjev, pa tudi precej nejevolje v vrstah prizadetih. Kajti, tedaj smo dejali: »Značilno je, da (naprednjaki) svoje naprednjaštvo sistematično identificirajo z nacionalizmom, ki ima s starim naprednjaštvom bore malo skupnega. Res je sicer, da je glavni kader nacionalistov ostal pripadnik teh naprednjakov iz enostavnega razloga, ker ni bilo pri nas nobenega drugega nacionalnega političnega gibanja. Res je tudi, da so voditelji tega naprednjaškega gibanja brez dvoma tudi nacionalno orijentirani, res je pa tudi, da oni niso pokazali pravega interesa na tem, da bi zagotovili bodočnosti svojemu gibanju s tem, da bi to svoje naprednjaštvo resnično izvajali in da so edini poskusi v tem smislu bili storjeni prav za prav šele v zadnjem času, ko so videli, da jih mlado in staro odklanja prav kot naprednjake ...

Sicer pa, opustimo vsake rekriminacije, kajti sicer bi lahko našli toliko konkretnih primerov, ko delo naprednjakov ni bilo istovetno z interesi naroda, oziroma nacionalistov, da bi članek zgrešil svoj pravi namen. Danes hočemo pokazati le na dejstvo, ki je vsem zavednim pripadnikom naprednega gibanja že zdavnaj odprlo oči, da je prav breznačelnost naprednjaštva v zadnjih letih vzrok poloma naprednjaške politike, ki jo vodijo menda trije, štirje ljudje, za katere ne bi mogli reči, da imajo prav vsi posebne intelektualne kvalitete.

Pokazati hočemo danes na primer »Ljubljanskega Zvona«, ki ga izdaja napredna založba, ki ga tiska napredna tiskarna in čije lastniki so najbolj reklamirani naprednjaki. »Ljubljanski Zvon« ima krasno književno tradicijo, divno politično tradicijo in bi mogel

resnično biti revija take vrste, kot je n. pr. »Glasnik Matice Srpske« itd. Namreč, tako orijentiran. Saj mislimo, da bi revija, ki jo izdajajo baje nacionalni ljudje, morala biti pisana v nacionalnem, jugoslovenskem duhu in bi morala pomeniti središče duševnega udejstvovanja nacionalnih intelektualcev. Toda, motil bi se, kdor bi mislil, da je temu tako. »Ljubljanski Zvon« je danes slovenoborski, vanj pišejo najbolj izraziti marksisti, kar pa njegove lastnike čisto nič ne moti. Mislimo, da je tu vzrok v znanem načelu dobičkanosti, kajti danes je mogoče literarna revija bolj donosna, če piše v levičarskem duhu. Če gospodje, ki so lastniki »Ljubljanskega Zvona«, stojijo na tem stališču, potem naj rečejo o sebi ne da so naprednjaki in morejo kljub temu in prav kot naprednjaki izdajati marksističen list, potem so breznačelnost prav v svojem naprednjaškem načelu. Evo torej enega brežstevlinih primerov za postopanje tistih ljudi, ki mislijo, da se bo vse samo po sebi uredilo, ki upajo, da bodo z zakotnimi akcijami in z neko tujo pomočjo ponovno zasedli svoje izgubljene pozicije. Evo primera za načelno breznačelnost, ki je politično upropastila njene nositelje.

Danes je čas, ko se jasno opredeljujejo pojmi. Gospodje od »Ljubljanskega Zvona« naj povejo, kaj so: Ali so marksisti in naj se s tem demaskirajo, ali so pa nacionalisti in se s tem za vedno izločijo iz nacionalnih vrst, kajti v teh ne smejo igrati nikake vloge ljudi, ki iz trgovskih načel delajo nacionalistom škodljivo kulturno politiko. Če pa mislijo, da morejo vzdrževati »Zvon« zaradi njegovega starega, lepega, s slavo ovenčanega imena, potem naj ga vzdržujejo na način, ki bo tej slavi in tej tradiciji odgovarjal, če pa tega niso zmožni, naj izvajajo konsekvence.

Za danes toliko, v svrhu razčiščenja pojmov!

O dolžnosti časopisja

(Nadaljevanje.)

Leta 1859. je začel splitski knjigarnar in založnik Vito Morpurgo izdajati periodično publikacijo »Annuario dalmatico« (Splitski letopis bi rekli mi, Hrvati pravijo Godišnjak). Izšel je samo dvakrat, 1859. in 1861. Sodelovali so Italijani in Hrvati, a samo domačini. V tem letopisu se je oglasil tudi mladi doktor Monte, ki je rodom Dalmatincev iz Knina, študiral v Italiji in poznal vse cilje in ideale mlade Italije. On je torej gledal Dalmacijo, njen položaj in poslanstvo od zunaj, iz sveta bi rekli, zato je tembolj važno, kako sodi o nji in njeni vlogi v jugoslovanskem kulturnem svetu. V »Letopisu« so trije članki, ki v njih podaja svoje nazore, t. j. o nalogah časopisja v Dalmaciji, o bodočih smereh inteligence v Dalmaciji in o srbski književnosti (o Dositeju, Njegošu in Vuku). Zanimivo je, da kljub temu, da so sodelovali »Letopisa« pisali italijanski in bili deloma res rojeni Italijani, ni nikjer govora o kaki italijanski Dalmaciji, ampak se govori o slovanskem narodu, ki se probuja in bo našel pot v skupni narodni krog. Med sodelniki je tudi znani mislec in pesnik Tommasev, ki ima še danes v Šibeniku spomenik. Njegov prispevek nosi naslov: »Modrost zapopadana v korenih slovanskega jezika.«

Spisi mladega Kninčana dr. Montija se odlikujejo po jasnosti misli, lepoti jezika in srčnem žaru, ki se čuti iz vsakega stavka. Takoj spoznaš: te vrstice je narekovala globoka ljubezen do naroda. Vodilna misel teh člankov je: Inteligenca se mora zavedati svoje dolžnosti do naroda, ona se mu mora približati, ga spoznati in na lep način zanesiti vanj narodno ideologijo. Vidi se, da je dobro poznal srbsko literaturo, zato je priporočal: biti vedno z narodom, ne stavljal se nad njega in ga omalovaževati, ampak sprejeti od njega kulturne darove jezika in narodne kulture in z njo v zvezi iskati sorodnosti z drugimi in — budočnosti. On že gleda bodočo Jugoslavijo, ki je takrat komaj začela rasti v zaledju Dalmacije. Kje pa smo bili še l. 1859! Pri nas smo komaj začeli zbirati svoje kulturne sile. Ravno kar smo uredili vprašanje jezika. Na Hrvatskem ni bilo mnogo boljše: Ilirci so izginjali — začelo se je Strossmayerjevo jugoslovenstvo, a še vse v težkih domačih razmerah. Srbija je životala brez pravega cilja in načrta, šele po letu 1860. ji je dal Mihajlo, knez širšega razmaha, ko je sprejel v svojo politiko geslo jugoslovanskega carstva. In vendar je dr. Monti že pisal o Jugoslaviji, kajti tam z morja se je vse to bolj jasno videlo.

Mi vemo, kakšne hude preizkušnje je morala še pozneje v Dalmaciji pretrpeti narodna (recimo hrvatska) in jugoslovanska misel. Treba je bilo premagati domačo okostenelo omejenost, tradicije, predsodke, pa tudi zunanje vplive in ovire. 15 let po »Letopisu«, o katerem tu govorimo, ki je — kakor smo rekli — eden prvih sejalec narodne misli in začetnik narodnega preporoda po letu 1860. — je izšel Bajamontijev list (a Baja — monti ni bil dr. Monti) in 25 let nato je zagledal beli dan prvi v narodnem jeziku tiskan list v Splitu — Bulatov »Narod«.

Daleč je bilo še do Jugoslavije, daleč še do onih vročih let pred vojno, ko je bil Split naše najbolj nacionalno mesto.

Ideja narodnega in državnega edinstva, ki je dozorela v teku pol stoletja do uresničenja, je končno razrešila vsa vprašanja, v katerih se je izgubljala doma, provincialna dalmatinska politika. Zmagala je ona višja stvarnost, ki so jo kakor v sanjah gledali naši prvi preporoditelji. Dr. Monti je že precej realno gledal na to našo budočnost. V spisu o dolžnostih časopisja lepo govori, kako je treba opazovati narod, mu odkrivati sorodni slovanski svet in opozarjati nanj — Evropo. Nekateri stavki so še danes veljavni. Dr. Monti piše v »Letopisu« za 1861: Ilirija ali Jugoslavija — kakor jo nekateri rajši imenujejo — zavzema enega najlepših in najvažnejših

položajev v Evropi. To je pokrajina, ki je doslej ostala skoraj popolnoma neznana drugim evropskim narodom. Njeno nesrečno politično stanje, katero je zakrivil narod, ki se je je polastil in še danes vlada nad njo (mišljeni so Avstrijci), narod, ki je nasprotnik vsakega napredka, to stanje je oviralo razvoj njenih naravnih sil in vrlin, ki bi jo bile zmoglo povzdigniti na stopnjo velikih evropskih dežel, če bi se te sile in vrline razvijale in uveljavljale. Zloba (perfidija) in barbarstvo njenih gospodarjev so ji odvzele celo zavest o sami sebi. Sele v zadnjem času jo je neodoljivi glas prirode poklical in šele sedaj se začena prebujati iz mrtvila. Na Kranjskem in Hrvatskem pa tudi v sedanji Srbiji se že nekaj let sem vrši književni pokret, ki bo, če se ne ustavi vsled kakšnega zlovesčega vpliva, postal iz deteta kmalu dorastel mladenič in se bo polagoma razširil v vse pokrajine in vse sloje naroda, da razpalj nacionalno zavest. In po intelektualnem pokretu bo naravno sledil politični in gospodarski pokret, ki bo položil temelje bodočemu razcvetu, porastu in veličini. Zasedovati ta pokret v vseh pokrajinah in v vseh njegovih fazah, ne samo da se nanje vpliva, ampak tudi da se nanj opozori, preučevati sedanje razmere in utiske nacionalne sile, ne samo da se poboljšajo in razvijejo, ampak da se jasno pokažejo svetu in končno preiskovati preteklost in črpati iz nje vse, kar je v nji velikega, dobrega, koristnega, to bo glavna naloga časopisja, ki doslej izhaja v Dalmaciji v italijanskem jeziku. Kajti ilirska nacija je po intimnih in čistih lastnostih svojega srca in uma vredna žive simpatije, zato je treba, da se da spoznati v spontanah manifestacijah svoje osebnosti, da tako vsaj deloma pokaže svoje zaklade, da obrne nase pozornost ostale Evrope in si pridobi pri nji zasluženost spoštovanja in pomoč. Nato opozarja dr. Monti na dolžnost časopisja, da vzgaja narod s tem, da ga pravilno obvešča o evropskih dogodkih in odnosajih in da seznanja Dalmacijo z drugimi njenimi posestmitami.

»Naloga ilirskega časopisja v Dalmaciji bo torej, da ne gre pasivno, kakor italijansko za raznimigodi dogodki, ki so se že zgodili ali se bodo zgodili v raznih pokrajinah, ampak da se v njih živo udeležuje tako, da jim bo nudilo sijajno in močno oporo in da zanes v vse kraje onega duha izenačevanja in pomirjenja, katerega namen je, da ustvari občni nacionalni pokret, v katerem bo naš časopisje pozvano, da predstavlja Dalmacijo.

»Tudi naša generacija« — pravi dr. Monti na koncu — naj ne obupuje, ako ji usoda ni določila, da vidi sadove svojega dela, kajti ta generacija mora žrtvovati svoje življenje zato, da pripravljala tla in da seje dobro seme, zato naj bo ponosna na to svojo nalogo, ker je baš v tem njena zasluga in plemenitost njenega poslanstva. In v potrdilo naših nad v boljšo budočnost in na čast resnici je treba poudariti tudi to, da je to poslanstvo začutil najbolj izbrani del Dalmatincev in da se je tudi v dušah in glavah onih, ki se najbolj izmikajo, začel počasi a vedno bolj živo buditi ta pokret v soglasju z onim svetom miline in čustva, ki mu je usojeno, da bo zmagal. In sedaj je bolj ko vse drugo potrebno, da se ta pokret krepi, da raste in se razvija naprej.

Dr. Monti je bil, ko je to pisal, advokatski koncipijent in mu je bilo 24 let. Leta nato (1861) je izšel zgodovinski važen spis 29letnega advokata dr. Koste Vojnovića: »Un vito per l'union« (povz na zedinjenje) in leto nato (1862) je 28letni Natko Nodilo v istem smislu pisal uvodni članek za prvo številko »Narodnega lista«. In iz teh let datira prav za prav narodni preporod Dalmacije, katerega geslo je bilo: združitev Dalmacije z ostalim jugoslovanskim svetom (naravno da najprej s Hrvatsko, radi zgodovinskih tradicij in geografske lege, a obenem z vsem zaledjem, ki ga je Dalmacija čutila vedno v vsej širini, ne tako ozko kakor v Zagrebu, saj se je za-

Naš pravi domači izdelek!

vedala, da sega od Jadrana do Boke Kotorske in da leže onstran njenih meja ne samo Hrvatska, ampak vsa Bosna in Hercegovina ter Srbija in Crna gora. Tako se je od daleč

obetala Ilirija ali Jugoslavija, kakor jo zove dr. Monti že v prvih predslutnjah narodnega preporoda.

Danes pa te Jugoslavije ni?

Nekdo mora biti odgovoren

Tik pred Vsemi svetimi je prinesel »Slovenski Narod« globoko upravičen članek »Hram slave — naša sramota«, kjer opozarja na vse, kar se je zadnji čas zgodilo pri Sv. Krištofu z grobovi in spomeniki naših zaslužnih mož. Isti dan je prinesel »Slovenec« sliko Groharjevega groba, ki je bil popolnoma zapuščen in pozabljen in ga prav za prav ni več, ker so že leta 1921. nanj pokopali drugega človeka. Če bi se kaj takega godilo v Beogradu ali kje drugod v Jugoslaviji, to bi imeli naši slovenoborski listi gradiva za pisanje o »nekulturi« itd. Ker pa se to godi med nami v Ljubljani, je vse dobro in Slovenija je slej ko prej najbolj kulturna dežela v Jugoslaviji. Mi smo že svoj čas pisali o nekulturnih pojavih pri Sv. Krištofu, toda nacionalisti so po mnenju gospodov iz slovenske fronte itak slabi Slovenci, čemu bi se torej oni zanimali in vznemirjali za take stvari kot so opustošeni grobovi slovenskih pisateljev!

In vendar je to taka v nebo vpijoča sramota, da mora tudi tujca zbsti v oči, in lahko rečemo, da je malo narodov na svetu, da bi tako brez pietete uničevali grobove svojih mož, kakor se je to zgodilo pri nas. Ko se je začelo misliti na to, da se pokopališče pri Sv. Krištofu opusti, bi bilo moralo biti naše prvo vprašanje: kam z našimi slavnimi grobovi. Ako se za to ni zanimala ne fara, ne mestna občina, mislimo, da je bila to predvsem dolžnost »Slovenske Matice«, ki ima kot dedinja »Pisateljskega podpornega društva« v oskrbi pisateljsko grobnico in bi morala enako skrbeti za grobove drugih naših velikih mož. A »Slovenska Matica« ima vedno mnogo drugega dela, ko brigati se za grobove pesnikov in pisateljev. Zato še do danes ni utegnla napraviti napisa Josipu Stritarju, ki že od leta 1923. počiva v pisateljski grobnici, za katero bi morala skrbeti »Slovenska Matica«. In ta »Matica« je vendar last samih pristnih Slovencev, ki tarnajo v svoji »Sloveniji«, kakšna krivica se godi »ubogi slovensčini«, ker jo mrevarijo jugoslovanski žurnalisti. Krivice, ki se gode grobovom naših Vodnikov, Čokov itd. pa ta »Slovenska Matica«, čuvarica grobnice slovenskih pisateljev, ne vidi. Kot naša največja literarna instanca bi bila morala ona poskrbeti, da bi bili pravčasno ohranjeni spomini in grobovi naših mož,

kakor to zahteva pieteta in čast naroda. Tudi konservator dr. Stele bi bil moral tu bolj energično poseči vmes! Ako se je nameraval postaviti hram slave, bi se bilo moralo najprej poskrbeti za naše najsvetejše grobove, potem šele naj bi se uničilo ostalo pokopališče. Tako pa so že tri leta grobovi in spomeniki naših mož izpostavljeni na polpodrtjem pokopališče vsem nevarnostim skrunjenja in ropanja.

Ze ob lanskem prazniku vseh mrtvih je pisal »Pohod«, da je treba to vprašanje čimprej rešiti. Letos bodo menda tudi oni, ki so odgovorni, spoznali, da mora biti tej sramoti konec!

Mojster Plečnik je gotovo tudi zaveden Slovenec! Oni, ki so zidali cerkev sv. Cirilu in Metodu, so tudi gotovo zavedni Slovenci. Kako morejo vsi ti ljudje pustiti, da se godi kaj takega z grobovi in spomeniki slovenskih pisateljev v neposredni bližini te cerkve, okoli katere bo baje hram slave. Ako nameravajo okoli sv. Krištofa napraviti park, kjer bi našli svoje mesto spomeniki, ki so vredni, da jih ohranimo prihodnosti, zakaj se to ni že zgodilo? To vendar ne bo stalo milijone! Kadar se selimo, vendar ne puščamo svojih najdragocenejših reči ležati v nemar, da jih lahko pobira in uničuje kdor hoče! In grobovi naših mož so nam menda vendar najdragocenejše svetlinje! Mi pa smo jih leta in leta pustili, da so jih pustošile naravne in človeške sile! Gotovo nimamo glede bodoče ureditve tega prostora že jasen načrt.

Dovolj je sramote! Če tega ne vrše oni, ki so poklicani in odgovorni, potem je treba, da se dvigne Slovenija in protestira proti temu, kar se godi v njenem kulturnem središču po zaslugi budnih čuvarjev slovenstva. I. B.

Ivan Mermolja:

K našemu zadrugarstvu

(Nadaljevanje)

Tu ne morem popisati vsega dela in bojev, ki sem jih imel kot vodja te zadruge. Zadruge sem vodil nemoteno in neovirano sam, čeravno je bilo več članov vodstva za sodelovanje in pomoč. Ves odbor pa je vedel za vse tekoče posle, imel sem od njega popolno zaupanje. Posli so potekali v takem redu, da ni moglo priti do kakšnih sporov ali medsebojne nezaupanja. In samo na tak način more uspevati taka organizacija. Delal sem pa nesebično ter s tako požrtvovalnostjo, da sem zaupanje tudi zaslužil. Moram pa priznati, da so v odborih moze na svojem mestu, s katerimi se je dalo govoriti in delati, čeravno so bili sami kmetje. Poleg načelstva je štel glavni poslovni odbor 37 članov, pa so bili vsi kot en mož, prevdarni za vsako razpravo. Ko nas trgovski konzorcij ni mogel vreči z nemoralno konkurenco in vsemogočimi triki, so poskusili s podkupovanjem. Poslali so nad mene svojega glavnega zastopnika, uglednega senzala Orlando iz Trsta. Rekel mi je: Mi vam damo denar na roko, da se lahko izselite, če hočete radi očitkov. Treba je samo, da odstopite kot vodja zadruge, drugega ne zahtevamo od vas. Damo vam takšno vsoto, da si lahko kjerkoli ustvarite povoljno eksistenco. Ape-liral je na mene, češ, jaz sem bil vaš učitelj v tem poslu in sedaj ste nam to napravili, že kot takega bi me morali poslušati.

Odgovoril sem mu: Hvaležen sem vam gospod Orlando, da ste mi največ pomagili v tej praksi, toda v tem oziru je vaš trud za-

stoj. Zadruge je bila moja ideja, jaz sem jo ustanovil. Kar sem ustvaril sam, ne bom razdiral. Je to vaša zadnja beseda? Da! odgovorim. Opozarjam vas, da grešite zoper sebe in družino. Mi imamo milijone in Zadrugo bomo vsekakor vrgli. Dobro, pravim. Borili se bomo. Če pademo v boju, bomo padli častno. In res, začela se je grda borba. Vrgli so obvezne ponudbe na 3 K nižje, kakor so plačevali pri kmetu. Ta čin me je ustrašil. Razpohlejem sle na motornih kolesih, ki smo jih imeli na razpolago, z vabilom in sicer poleg odbora tudi na vse predsednike krajevnih organizacij. Odzvali so se vsi ter enodušno sklenili, da vztrajamo za vsako ceno, da mi ne bomo kmetu cene narekovali naprej nego izplačevali, kakor se pač da z odbitkom stroškov. Zbrani zbor je prišel do tega sklepa z izjavo, če Zadrugo vržejo, ne bodo plačevali krompirja po 12 K, nego zopet po 6 K kakor prej. Vztrajamo! Nekako trpko je bilo članom prvo nedeljo, ko so dobili plačano po 9 K, a oni ki so dali Ekspertu, so dobili 12 K.

A to je bilo samo eno nedeljo, drugi teden, ko so videli, da smo tudi ta napad junasko odbili, so se umaknili, a Zadruga je šla še trdnjeje svojo pot dalje.

Poklicni zadrugarji ali privilegirani ne samo, da nas niso podpirali, celo nasprotno so nas skušali onemogočiti.

Ko smo Zadrugo ustanovili, mi je svetovai moj prijatelj Franc Mermolja iz Dobrave, naj pristopim k Zvezi slovenskih zadrug v Ljubljani. Pristopili smo in prosili za kredit, ko smo izpolnili vse pogoje jamstva, toda kredita ni bilo. Zgubili smo eno sezono. Drugo leto smo pristopili h »Goriški Zvezi« in tudi tam so nam obljubili kredit, toda zavla-

čevali so uradno rešitev. Tik pred sezono se je izjavil en odbornik Zveze kmetom v gostilni: (Ta je bil predsednik naše prejšnje zadruge) »Na Mermoljevo Zadrugo se ne zanašajte. Ta ne bo izvažala krompirja. Zveza ji ne da kredita.« To je bila še sreča, da smo pravočasno zvedeli ter si preskrbeli bančni kredit. Sicer bi zgubili ne samo drugo sezono, nego tudi zaupanje članov ter mogoče razbitje ustanove.

Ko so zvezarji videli, da izvažamo, je prišel k meni v pisarno sam predsednik Zveze in državni poslanec. Pozval me je, da naj pridem k Zvezi podpisat, da se nam je dovolil kredit. Zagovarjal se je, da preje niso imeli seje radi tega, da ni bila vloga pravčasno rešena. Odgovoril sem mu: Zoritev krompirja in prihod sezone nista mogla čakati na njihovo sejo. Odklonil sem povabilo, češ, zdaj nimamo časa hoditi podpisovat in da ne rabimo njih kredita.

Pozneje so me vseeno zvabili v Zvezo ter izvolili v načelstvo. Toda kljub temu se njihovega kredita nismo posluževali, ostali smo pri banki.

Dr. Žerjav, kot funkcionar Zveze slovenskih zadrug me je tudi osebno obiskal, pa me ni dobil. Bil sem odsoten. Vendar nisem zvedel, kaj je hotel od mene. Istočasno sva s Strekljem ustanovila tudi politično organizacijo »Slovensko kmetstvo stranko za Goriško« ter izdajali svoje glasilo »Naš glas«, pozneje »Kmetijski glas«. Strekelj se je kot uradnik na pritisk od zgoraj umaknil. Sam nisem mogel vzdržati obeh ustanov in sem politično opustil ter se držal samo Zadruge. Za politično ustanovo mi je bil povod baš skušnjava, kako in zakaj se gospoda, ki vodi politiko,

briga za kmetstvo vprašanje. Predno smo mi začeli z izvozom, je Nemčija naložila baš na uvoz krompirja 1 marko na 100 kg carine. Temu se je upirala celotna organizacija Nemčije, socijalna demokracija. Očitno sem našim poslancem, zakaj se niso tedaj zavzeli proti temu v našem parlamentu. Koliko je poslanec Gregorčič za naše delo vedel, je opisano na drugem mestu. Poslanec Fon pa mi je rekel, da je zvedel za ta naš izvoz kot sodnik v neki tozadevni pravdi.

Takšni so in ostanejo ti gospodki kmetje, pa naj delujejo pod še tako zvencevimi kmetiskimi naslovi: strank, zadrug, društev in makar še kmetске zbornice, za katero se tako vneto potegujejo, v katerih pa posebno pri sedanjih razmerah bi kmet ne imel kaj govoriti.

Ze opisani dogodki dokazujejo, kako daleč je to naše poklicno zadrugarstvo od prave kmetске zadruge, kakor je zamišljena v zakonodaji o kmetiskem zadrugarstvu. Kakor že povedano, je po vojski to poklicno zadrugarstvo še manj kmetstvo, kakor bom še nadalje opisoval ter dokazoval. A danes čuti zadrugarstvo potrebo se deklarirati kot samokmet-sko.

Pod tem naslovom hoče vplivati ter ustvariti zakonodajo v pogibo kmeta-dolžnika, t. j. socijalno šibkega, kateremu bi moralo biti v pomoč. Ze dejstvo, da ta načrt podpira vsa naša kapitalistična inteligenca, govori dovolj, da je načrt le v prilog kapitalističnega sloja naroda. Ker je to vprašanje danes aktualno ter kot eno glavnih na dnevnem redu naše zakonodaje, je dolžnost vsakega nesebičnega nacionalista v državi, da se prepreči ta načrt.

Po naši zemlji

Ježica

»Kajna« na našem odru

Prošlo nedeljo je Sokolov dramatski odsek odigral Bevkovega »Kajna« v spomin nesrečnega Rapalskega dne. Zal je bil uvodni govor k igri premedel a je to dobro popravila vsebina Kajna in njegovo podajanje. Morda še ni nič Ježico tako pristno in stvarno približalo trpljenju zatirane naše krvi, kot ta igra in morda ni še od nikoder pretresljiveje, zvenel obupni klic »Pustite jagnjeta, volkove pobijte«, kot iz ust stare Gravnarice. Igra je bila res na višku in mojstrsko podana. Prav slednji igralec se je potrudil in vsakomur je uspelo te težko igro podati v največje zadovoljstvo občinstva.

Maribor

Kraljev spomenik na Pohorju

Sijajen vzgled požrtvovalnosti četnikov N. O. v Mariboru.

Ko drugi šele zbirajo denar za kraljev spomenik in se posvetujejo, so četniki N. O. v Mariboru sklenili, da tudi oni, ki nimajo ničesar razen zdravih rok in goreče domovinske ljubezni, postavijo kralju Mučeniku spomenik. Ob nedeljah ali če niso našli zaposlitve, so pohiteli na Pohorje, tam razstreljevali trdo Pohorsko kamenje, 30 voz ga je bilo, spravljali na primerno mesto, kjer so ga pod strokovnjakim vodstvom stavbnika gosp. Franca Zagovca zložili v lepo piramido. 600 kilogramov cementa jim je podarila tv. Pinter Lenard, tudi gospod Desnica je mnogo prispeval. Izposlili so si bakreno ploščo, na katero je g. Schlessler zastoj napravil lep kraljev relief, pod njim pa napis: Marseille, 9. oktobra 1934. Čuvajmo Jugoslavijo! Spodaj v kotu stoji kot graditeljica napisana Narodna odbrana. Ta spomenik stoji na važnem razpotju med Mariborsko kočo in Pohorskim domom. Dne 6. oktobra t. l. je bil slovesno odkrit. Sam škof je določil za svojega odposlanca g. kanonika dr. Ivana Zagarja, ki je pred spomenikom bral planinsko mašo, pri kateri so Nanosovci lepo peli. Lep je bil trenutek, ko je predsednik Narodne Odbrane s primernim nagovorom odkril s trobojnico zagrnjeno piramido in je solnce posijalo na mili obraz našega nepozabnega Kralja Mučenika ter je godba Drave zaigrala državno himno. Ob strani sta goreli dve žari. Spomenik je bil lepo okrašen, ljudstva se je vkljub deževnemu vremenu nabralo do 400. Zastopani so bili predstavniki mestne občine, sreza in raznih nacionalnih društev. Govorili so še g. dr. I. Zagar, dr. Josip Tomineš, g. Močivnik, nakar je brat Vojška z vzpodbudnim nagovorom na četnike učinkovito zaključil lepo slavlje.

Hrastnik

Skoraj vsak večer čujemo po naših estah prepevati pesem, ki končuje s sledečimi besedami: »Bratje vsi enaki smo!«. Kako ironija, da se ta pesem tako navdušeno prepeva pri nas, kjer je na vsakem koraku vidno, kako velike so razlike med »brati«. Eden vsega preveč, drugi nič. Tisti, ki pesem tako navdušeno prepevajo, pa ne pomislijo, da s samim navdušenjem in pesmijo razmer se ni mogoče izpremeniti. Toda stoji, eno je: Pride čas, ko bomo res vsi enaki. Med bogatinom in proletarjem ne bo razlike..., namreč takrat, ko bo sta ležala pod lahko domačo grudico... Tako bi lahko to pesmi peli kot posmrtnico, če umrje kak buržuaj ali proletarec...

Vič

Dvojna mera

V našem listu smo že meseca junija poročali o dvojni meri ob priliki odkritja spominske lipe Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedintelju na Viču, ko so cerkveni krogi odklonili blagoslovitev z motivacijo, da ni obrednika. Živo nam je še v spominu, kako so gg. župniki Janko Barle, Fran Finžgar in Janko Petrič blagoslovili spominske lipe, le na Viču je bila izjema, da ni bilo obrednika. Na Viču so bivši bojovníki postavili pri vhodu na viško pokopališče spominsko ploščo padlim vojakom viške fare. Odkritje te plošče je bilo v nedeljo 27. oktobra t. l. Nad vse smo bili presenečeni, ko smo na sporedu slavnosti videli tudi blagoslovitev spominske plošče. Blagoslo-

vitev je opravil domači župnik. Vprašamo merodajne cerkvene kroge, da nam pojasnijo, kakšen je obrednik za blagoslovitev spominske plošče padlim vojakom viške fare in zakaj se ni blagoslovil spomenik Viteškemu kralju Mučeniku. Vsa viška nacionalna javnost pričakuje, da bo cerkvena oblast podala jasno izjavo in da ne bo slepomišljenja. Če odgovora ne dobimo, potem vemo, kje tiči zajec.

Naš pokret

Ustanovni občni zbor krajevne organizacije N. O. v St. Jerneju na Dolenjskem bo v nedeljo, dne 17. t. m. ob 9. uri dopoldne v narodni šoli.

Občni zbor krajevne organizacije N. O. v Krškem bo v nedeljo, dne 17. t. m. ob 15. uri. Občni zbor krajevne organizacije N. O. Ljubljana-mesto bo v sredo 20. t. m. ob 18. uri v prostorih Oblastnega odbora N. O., Selenburgova ulica 3.

Pozivamo članstvo navedenih organizacij, da se teh občnih zbora udeleže!

OBČNI ZBOR NARODNO OBRAMBNE TISKOVNE ZADRUGE

reg. zadruga z o. z. v Ljubljani

se vrši

v četrtek 28. novembra 1935 ob 18. uri v prostorih zadruga v Ljubljani, Selenburgova ul. 3.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva,
2. Poročilo nadzorstva,
3. Odobritev obračuna za leto 1934.,
4. Volitev načelstva in nadzornega odbora,
5. Slučajnosti.

C. Majcen s. r., načelnik.

**Imamo podjetja,
ki dobivajo državne dobave,
zaposlujejo pa izključno
tuje inozemske moči**

Heinrich Mann: „Profesor Nesnaga ali konec samosilnika“

Založba »Evalit«, ki izdaja že tretje leto bogat knjižni program, nas je prijetno presenetila s knjigo, ki jo je pravkar izdala. Prinesla nam je slovit roman Heinricha Manna »Profesor Nesnaga«, ki ga štejejo po pravici za največjo stvaritev tega znanega nemškega pisatelja. Z vsa jakostjo nam slika življenje profesorja-pedanta, katerega miselnost ne seže čez grške in nemške klasike. Njegovo življenje je neprestan boj z dijaki, neprestano lovenje »mladih zločincev«, ki ne bodo dosegli smotra razreda. Na lovu za njimi ga zanese usoda k lahkoživim kabaretnim plešalki, ki ga zaplete v svoje mreže. Zaradi nje propade, toda preden se pogrezne na dno življenja, zbere še kakor ranjena zver vse svoje moči in se nad »mladimi zločinci« masčuje. — Knjiga ni namenjena mladini, ki bi jo najbrž narobe razumela in našla v njej samo to, kar izdaja njena vnemnost, pač pa bo vsakemu vzgojitelju, zlasti profesorju resen učenik, kako mora zajeti življenje kipečih mladih duš, da bo mogel dati mladini to, česar je potrebna in kar od njega zahteva.

Remec-Co.

Duplica-Kamnik
Prodajalna
LJUBLJANA, Kersnikova 7.

NAŠI DELAVCI
Kdor išče poleg
ugodne cene
tudi prvovrstno kvaliteto,
kupi pri nas!

NAŠ KAPITAL
NAŠ LES

Akcija Narodne Odbrane „Svoji k svojim“!

L. BONAČ sin
Ljubljanska kartonažna tovarna Ljubljana
Tovarna za papir in lepenko KOLIČEVO-DOMZALE
Centrala: **LJUBLJANA** Čopova 16

Tel. int. 23-07 in 34-81

Brzjavke:
Bonač sin Ljubljana

**Vsakovrstne
kartonaže,
papir in lepenka**

Tovarniške znamke:
za toaletni papir „Sanol“ in „Hermes“ za registratorje in mape za korespondenco „Hermes“ in „Redos“

Hubertus MILO

Hubertus mila
in
Perion pralni prašek

sta PRISTNA DOMAČA IZDELKA
tvornice, ki dela z DOMAČIM KAPITALOM in domačimi delavci in
nameščenci.

Kvaliteta teh dveh izdelkov je boljša,
ker je njuni izdelavi posvečena največja pažnja.

Kupujte samo res domače izdelke!